

Голямата депресия

от Ханс Ф. Зенхолц

Увод

Голямата депресия е една от най-големите икономически кризи в съвременността, и най-значимата документирана за САЩ. Под “Голямата депресия” икономистите и историците обикновено разбират спада на промишленото производство и заетостта, започнал през октомври 1929 г. в САЩ, и продължил в различни страни до 1935-1939 г. Ето защо тя предизвиква интереса на различни икономически школи и течения, които се опитват да обяснят причините довели до нея, нейното развитие и грешките на приложената икономическа политика.

Една група от икономисти твърдят, че технологическият напредък и усложняването на икономическите взаимоотношения налагат намесата на държавата като регулиращ фактор в икономическия живот. Според тях Голямата депресия доказва, че спекулациите в един нерегулиран пазар води до изопачаване на бизнес очакванията, което неминуемо води до кризи. Наред с това, Депресията засвидетелства неспособността на една развита икономика да се справи сама с кризи, което заплашва с колапс капиталистическата обществена система.

Друга група икономисти, т нар. неокласици, към които се числи и Ханс Ф. Зенхолц (<http://www.sennholz.com/>), твърди, че изкривяването на бизнес очакванията е резултат от политиката на монетарните власти, и че държавната намеса влошава икономическата среда. В основата на тези аргументи е твърдението, че информацията за предпочитанията на участниците на пазара, с която може да разполага един регулиращ орган, когато той се опитва да прогнозира и/или планира развитието на икономиката, е ограничена и непълна. Ето защо регулирането на икономиката води до допълнително изопачаване на действителността. (За повече информация на темата: <http://www.mises.org/manipulation/manipulation.asp/б.п./>)

В представената от нас статия (публикувана за пръв път през април 1975 в The Freeman <http://www.fee.org/vnews.php?sec=iolmisc>) Зенхолц изтъква вредите нанесени от неумелите опити на федералното правителство да оздрави икономиката чрез регулиране и/или стимулиране на икономиката. Той подчертава опасността от влияние на политически мотиви върху икономическата политика на правителството. Въз основа на горното, Зенхолц заключава, че американската икономика се възстановява от Голямата депресия благодарение на жизнеността на частната инициатива и *въпреки* държавната намеса.

Не е възможно емпирично да се установи кое тълкуване на събитията е по-правдоподобно. Изобщо, в развитието на стопанството много трудно може да се доказва причинно-следствена връзка въз основа единствено на последователност от събития. Но есето на Зенхолц е ценно, тъй като провокира дискусия за необходимостта от, и степента на, държавна намеса в икономическия живот - тема която днес е болезнено актуална в България.

Увод и превод: Райчо Божилов, студент в колежа “Гринел” и стажант в ИПИ.

* * *

Въпреки че Голямата депресия разтърсва света преди повече от 50 години, тя продължава да оживява в кошмарите на онези, които са били достатъчно възрастни да я запомнят, както и в учебниците от нашата младост. Тогава около 13 милиона души са безработните или, с други думи, “нежелани” в производствения процес. Всеки четвърти работник броди из улиците в нужда и изпълнен с отчаяние. Хиляди банки, стотици хиляди фирми и милиони фермери банкрутират или изцяло преустановяват дейността си. Почти всеки преживява тежки загуби на богатство и доходи.

Много американци са убедени, че Голямата депресия бележи края на един стар икономически ред, основан на нерегулирани пазари, неограничена конкуренция, спекулации, неприкосновени права на собственост и стремеж да се максимализира печалбата. Според тях, Голямата депресия доказва неизбежността на установяването на нов икономически ред, основан на държавната намеса, политически и бюрократичен контрол, неприкосновеност на човешките права и т.нар. социална държава. Значително повлияни от Кейнс¹, тези хора обвиняват деловия свят, че със своят егоистичен отказ да харчи пари за поддържането и подобряването на покупателната възможност на гражданите, причинява настъпващата икономическа депресия. Ето защо, те подкрепят огромното нарастване на държавните разходи и дефицити, икономическа политика, която води до епохата на парична инфлация и увеличаване на кредита.

Поддръжниците на класическата икономическа теория достигат обаче до съвсем други заключения. Според тях Голямата депресия представлява сбор от четири последователни кризи, които се сливат в една. Причините, водещи до отделните етапи, са различни, но последствията са едни и същи – бизнес стагнация и безработица.

Бизнес цикълът

Първият етап на депресията следва законите на типичния бизнес цикъл, състоящ се от бурен спекулативен просперитет, последван от рязко свиване на икономическата активност, и наподобява икономическите депресии, изпитани от американската икономика през периодите 1819-1820, 1839- 1843, 1857-1860, 1873-1878, 1893-1897, 1920-1921. Във всеки един от тези случаи правителството предизвиква спекулативен бум на икономиката чрез намаляване на основния лихвен процент, (лихвата, при която Федералният резерв отпуска заеми на търговските банки) и произлизащото от това мултиплициране на кредита – развитие, което неизбежно влече след себе си икономическа криза и свиване на икономиката.

Впечатляващият провал през 1929 г. е крайният резултат от петгодишното безотговорно нарастване на даваните кредити, предизвикано от Федералния резерв по времето на президента Кулидж. През 1924 г., след един рязък спад на стопанската активност, Федералният резерв изведнъж създава около 500 милиона долара под формата на нови кредити, което води до нарастване на паричната маса с повече от 4 милиарда долара за по-малко от година. Макар и непосредствените ефекти от това нарастване на паричната маса и на кредита да благоприятстват първоначално развитието на икономиката, след като предизвиква икономическо възстановяване, което и заличава отрицателните ефекти от икономическия спад през 1924 г., дългосрочният ефект от тази политика е катастрофален. Тя отбелязва началото на монетарна политика, която предизвиква краха на фондовата борса през 1929 г. и последвалата я депресия. Всъщност, тази агресивна политика на Федералния резерв е квалифицирана от Бенджамин Андерсън в неговото значимо изследване на съвременната икономическа история (“Икономиката и общественото благосъстояние”) като “началото на Нов курс на Рузвелт.”

Наред с горното, разрастването на обема на заемите през 1924 г. има също така за цел да подкрепи *Банк оф Ингланд* /Bank of England/ в нейния опит да поддържа валутен курс от преди войната. Позициите на силния долар и слабата лира трябвало да

¹ Идеите на Кейнс стимулират развитието на нетрадиционни икономически теории, част от които открито обвиняват деловите среди за икономическите катаклизми. /б.пр./

бъдат коригирани до предвоенното ниво чрез инфлация в САЩ и дефлация във Великобритания.

Федералният резерв още веднъж предизвиква инфлационни напрежения през 1927 г., което в крайна сметка води до нарастването на паричната маса и на влоговете “на поискване” от 44,5 милиарда долара през юни 1924 г. до 55,1 милиарда долара през 1929 г. Общата сума на фермерските и градските ипотечи нараства от 16,8 милиарда долара през 1921 г. до 27,1 милиарда долара през 1929 г.. Подобно развитие се наблюдава и в областта на индустриалната, финансовата, държавната и общинската задлъжнялост. Това голямо нарастване на паричната маса е съпроводено с главоломно нарастване на цените на недвижимите имоти и на цените на акциите. Според индекса на обикновените акциите на *Стендърд енд Пуурс* /Standard & Poors/, акциите на производствения сектор нарастват от 59,4 през юни 1922 г. до 195,2 през септември 1929 г. Цените на акциите на железниците нараства от 189,2 до 446, докато цената на акциите в комуналните услуги се покачва от 82 до 375,1.

Поредица от объркващи сигнали

Огромното нарастване на паричната маса и на кредита по времето на Кулидж прави 1929 неизбежна. Инфлацията и разрастването на заемите винаги води до разстройването на бизнес отношенията и погрешно насочване на инвестициите - тенденции, които в последствие трябва да бъдат коригирани. Нарастването на паричната маса води до изкуствено намаляване на лихвените проценти и по този начин изопачава очакванията на деловите среди, когато те вземат инвестиционни решения. Ръководени от предположението, че намаляването на лихвените проценти е показател за нарастване на предлагането на спестявания, бизнесмените се ангажират с нови инвестиционни проекти. Нарастването на парите води до допълнително оживяване на икономическата активност. Това от своя страна причинява нарастване на цените и особено на цените на средствата за производство, които са необходими за осъществяване на инвестиционната програма. Тези цени обаче представляват част от разходите на производителите и следователно допринасят за още по-големия ръст на инфлацията. Цените продължават да растат докато разрастването на съответния бизнес вече престане да е доходно – момент, който бележи началото на икономическия спад. За да удължат периода на икономически подем, монетарните власти могат да продължат да стимулират икономиката чрез увеличаване на паричната маса, докато накрая страховете от неконтролируемо нарастване на инфлацията не надделят. По този начин икономическият подем, издигнат върху нездравата основа на инфлация, достига до своя неизбежен край.

Настъпващата криза е период на възстановяване и пренасочване на икономическите ресурси. Цените и разходите се установяват на нови нива в зависимост от предпочитанията на потребителите. Най-важното е, че лихвените проценти достигат нови позиции, отговарящи на реалното търсене и предлагане на спестявания. Нерентабилните проекти и инвестиции се изоставят. Разходите на производителите, особено разходите свързан с цената на труда, се свиват като резултат от увеличаване производителността на труда или по-ефективно разпределение на ресурсите до ниво, на което икономическата дейност става отново доходна.

След един неуспешен опит да се стабилизира икономическата ситуация през първата половина на 1928 г., Федералният резерв най-накрая преустановява политиката на увеличаване на паричната маса в началото на 1929 г. Той започва да продава държавни ценни книжа и по този начин възпрепятства

разрастването на кредита. През август 1929 г. лихвеният процент се покачва до 6%. Свръх краткосрочните влогове нарастват до 8% , търговските ценни книжа - до 6 % и лихвите по просрочените заеми достига 15% - 20%. Американската икономика започва да се адаптира към новите условия.. През юни 1929 г. икономическата активност се забавя. Цените на потребителските стоки започват да спадат от юли.

Пазарът на ценни книжа достига своят връх на 19 септември и после под натиска на продажбите “на късо” започва постепенно да се свива. Въпреки това, потребителите продължават усилено да купуват стоки през следващите пет седмици. Повече от 100 милиона ценни книжа са продадени на нюйоркската фондова борса през септември. Най-накрая все повече и повече притежатели на ценни книжа осъзнават, че тенденциите са се променили и след 24 октомври 1929 г. хиляди акционери са готови да продадат своите активи на каквато и да е цена. Следва впечатляващо сриване на цените на стоковата борса.

Ликвидация и преустройство

Крахът на фондовата борса бележи началото на дългоотлагания период на адаптация към икономическите реалности. Това е трябвало да бъде едно нормално оттегляне от нерентабилните начинания и преустройство, последвани от икономическо възстановяване. Въпреки всички премеждия, финансовата структура на американската икономика си остава много силна. Фиксираните разходи остават сравнително ниски, тъй като преди краха на борсата бизнесът успява да изкупи обратно голямо количество акции и да намали своя дълг към банките чрез продажбата на акции. В първите месеци след краха повечето сектори на икономиката се представят сравнително добре. Безработицата през 1930 година достига нива от 4 милиона, което е около 7,8 % от работната сила.

На съвременен език това означава, че през 1930 година американската икономика се намира в една сравнително умерена рецесия. В отсъствието на други негативни фактори, 1931 година би могла да бъде годината, която бележи началото на икономическото възстановяване, както вече се е случвало по време на други кризи. По време на кризата от 1920-1921 американската икономика се възстановява напълно за по-малко от една година. В такъв случай какво причинява невиджания крах след 1929 г.? Какви фактори предотвратяват нормалното урегулиране на цените и разходите, като по този начин довеждат до втората фаза на Голямата депресия?

Разпадът на световната икономика

Администрацията на президента Хувър се противопоставя на оздравителните икономически мерки. Под влияние на т.нар. “нова икономика” на държавно планиране, президентът призовава деловите среди да не понижават заплатите и цените, а да увеличат своите разходи, за да се защити покупателната способност на гражданите. Той предприема широкомащабно увеличение на държавните разходи, за да стимулира икономиката и призовава местните власти да потърсят заеми, с които да финансират обществени програми за заетост. С помощта на т.нар. “селскостопански борд” /Farm Board/, президентът Хувър замразява през есента на 1929 г. цените на пшеницата, памука и някои други селскостопански продукти. Републиканската протекционистична традиция допълнително усложнява създалото се положение.

Законът Хоули-Смуут за митническата тарифа от юни 1930 г. издига американските мита до безпрецедентно равнище и по този начин практически

затваря американските пазари за чуждестранни стоки. Според повечето икономически историци, този закон е най-голямата грешка за целия период от 1920 г. до 1933 г. и бележи действителното начало на Голямата депресия. “След като ние веднъж увеличихме митата,” отбелязва Бенджамин Андерсън, “започна един неударим процес на увеличаване на митата и издигане на всевъзможни търговски бариери, включително квоти.” Международните пазари престават да съществуват. Търговският стокообмен намалява и като резултат безработицата в отраслите с външотърговска насоченост расте със застрашителни темпове. Цените на селскостопанска продукция в САЩ се срива главоломно през цялата 1930 г., но най-сериозното пропадане настъпва след като гореспоменатия закон е приет. Когато президентът Хувър заявява, че няма да наложи вето, индустриалният индекс спада с 20 пункта само за един ден - фондовата борса правилно предусеща настъпващата буря.

Протекционистите никога не научават, че ограничаването на вноса води до ограничаване на износа. Дори ако чуждестранните страни не отговорят веднага с издигане на митнически бариери, тяхната способност да закупуват вносни стоки е силно ограничена от ударите върху техния износ. Американският износ спада от 5,5 милиона през 1929 г. до 1,7 милиона през 1932 г. Американското селско стопанство обичайно изнася около 20% от своето зърно, 55% от памука, 40% от тютюна и мазнините и значителен процент от другите продукти. Когато световната търговия бива прекъсната, американското селско стопанство изпада в дълбока криза. Всъщност нарастващият брой на търговски ограничения, в това число мита, квоти, ограничения върху обмяната на валута и т.н., са действителната причина за настъпилата световна депресия.

Цените на селскостопанските стоки, които преди депресията са били доста над базисното ниво 100 от 1926 г., спадат до 47 през лятото на 1932 г. Ниските цени водят до банкрута на хиляди фермери. Ипотеките на фермерите биват обявени за просрочени, но скоро някои щати установяват мораториум върху изплащането на ипотеките и по този начин прехвърлят тежестта от банкрута на фермерите върху безбройните кредитори.

Кризата на банките за земеделски кредит

Банките за земеделски кредит са основния кредитор на фермерите. Ето защо, когато селското стопанство изпада в колапс, тези банки също затварят врати. Около 2000 банки с общ размер на депозитите в тях от 1,5 милиарда долара изпадат в неплатежоспособност. Оцелелите банки са принудени силно да ограничат своята дейност. Те прекратяват потребителските заеми, обезпечени с ценни книжа, ограничават ипотечните заеми, предприемат стъпки към събиране на своите стари вземания и отказват да отпускат нови заеми. Първата им реакция по време на банковата криза е да се опитат да продадат своите най-ценни активи на един и без това силно подтиснат пазар. Ето защо паниката, която завлича американското селско стопанство, скоро обхваща цялата банкова система и милионите потребители.

Американската банкова криза се усложнява от редица събития в Европа. Когато световният пазар започва да се разпада и икономическият национализъм тържествува необезпокояван, европейските длъжници на САЩ имат доста деликатно състояние на платежния баланс. Австрия и Германия обявяват мораториум върху своите плащания и замразяват плащанията си по един английски и един американски заем. Когато Великобритания изоставя златния стандарт през 1931 г., кризата се пренася в САЩ. Падането на цените на

международните облигации предизвиква паника на фондовата борса, което от своя страна засяга американските банки в тяхната ахилесова пета - техния инвестиционен портфейл.

Новата 1931 се превръща в трагична година. Цяла Америка, всъщност целият свят, попадат във водовъртеж от отчаяние и депресия. Безработицата в САЩ достига до 8 милиона и продължава да расте. В края на краищата администрацията на Хувър отказва да признае, че тя причинява катастрофата, и полага големи усилия, за да прехвърли вината върху деловите среди и спекулантите. Президентът Хувър свиква националните индустриални лидери и пледира пред тях да приемат неговата програма за поддържане нивото на работната заплата и разрастване на строителството. Той изпраща и телеграма до губернаторите, в която ги призова да разширят координирано обществените програми за заетост. Той увеличава федералните програми за заетост и раздава субсидии на засегнатите фермери. В допълнение една междуведомствена група се опитва да стабилизира цените, начинание, което увеличава още повече излишъците и допълнително подтиска цените. Икономическата ситуация става от лоша по-лоша и безработицата достига ниво от 12,4 милиона души през 1932 г.

В този критичен момент Федералният резерв нанася последния удар. Законът за печалбите от 1932 г. увеличава два пъти данъците върху приходите, което е най-голямото нарастване на федералните данъци в американската история. Праговете на освобождаване от лични подоходни данъци се намаляват и практиката да се връща част от платените данъци на данъкоплатци под определен годишен доход се премахва. Средното ниво на данъците нараства от нива между 1,5 и 5 % до нива между 4 и 8%. Корпоративните данъци нарастват от 12 % до 13,75 и 14,5%. Данъците върху недвижимите имоти се увеличават, наложени са данъци върху даренията в размер от 0,75 до 33,5%, установени са такси върху бензина в размер от 1 цент. Приети са 3% такса върху автомобилите, телеграфна и телефонна такса, такса върху употребата на чекове и много други. Накрая цените на пощенските услуги нарастват значително.

Когато щатските и местни власти се сблъскват с намаляването на приходите в техните бюджети, те увеличават данъчното бреме по подобие на федералното правителство. Облагането на доходите и икономическата дейност нараства и нови задължения се налагат върху печалбата на деловите среди, продажбите, тютюна, алкохола и др.

В своя автобиографичен труд, *Голямата депресия на Америка*, Мъри Ротбард преценява, че през въпросния период федералните, щатските и местните власти почти удвояват данъчното бреме върху частния сектор, увеличавайки го от 16% на 29%. Този удар върху икономическата система сам по себе си би довел икономиката до колапс и опровергава всякакви хипотези, че Голямата депресия е следствие от неограничената икономическа свобода.

Новият курс: NRA и AAA²

Едно от най-големите достойнства на свободната пазарна икономика е нейната способност да преодолява всякакви премеждия. Чрез адаптиране към новите условия на цените и разходите, ефективността на управлението на икономическата дейност, продуктивността на труда, както и нови нива на

² NRA – National Recovery Administration (агенция за национално възстановяване); AAA – Agricultural Adjustment Act (закон за реструктуриране на селското стопанство) – бел. пр.

спестяване и инвестиране, пазарите отново достигат до състояние на равновесие и продължават да обслужват интересите на потребителите. Без съмнение, пазарът би успял да се възстанови след намесата на Хувър, ако не се бяха появили допълнителни пречки и намеса.

За съжаление, когато Франклин Делано Рузвелт става президент, той също решава да се бори с икономическите закони на пазарната икономика. През своите първи сто дни, той нанася сериозен удар върху стимулите за стопанската инициатива. Наместо да премахне наследените от своя предшественик пречки пред натрупването на капитала, Рузвелт издига нови бариери. Той нанася удари върху стабилността на долара по всички известни начини с помощта на количествено увеличаване на паричната маса и обезценяване стойността на паричната единица спрямо златото. Той слага ръка на златото, притежавано от гражданите, и след това девалвира долара с 40%.

След като вече около една трета от работниците са без работа, президентът Рузвелт се заема с широкомащабна реорганизация на американската индустрия. Той убеждава Конгреса да приеме Закона за възстановяване на националната индустрия (NIRA), който от своя страна дава началото на агенцията за национално възстановяване (NRA). Задачата на закона и новата агенция е да накара бизнеса да се регулира сам, пренебрегвайки антитръстовите закони и установявайки "справедливи" разпоредби за размерите на цените, работното време и работните заплати. Президентската програма за борба с безработицата предвижда минимална работна заплата от 40 цента на час /12 до 15 долара на седмица в малките населени места/, 35 часова седмица за индустриалните работници и 40 часова работна седмица за останалите работници, както и забрана на детския труд.

Това е наивен опит да се увеличи покупателната способност чрез административно увеличаване на минималните заплати. За съжаление, огромното увеличаване на производствените разходи чрез съкращаване на работната седмица и по-високите нива на работната заплата се превръщат в сериозна пречка пред икономическото възстановяване. След приемането на закона безработицата достига почти 13 милиона. Югът страда особено много от установяването на ограничения върху размера на работната заплата. Този закон изхвърля на улицата около 500 000 негри.

От активисткия поглед на президента Рузвелт не убягват и проблемите, налегнали селското стопанство. Той решава да се пребори с кризата в отрасъла чрез прокарването на Закон за подпомагане на фермерите и инфлацията, познат като първия закон за реструктуриране на селското стопанство. Основната цел на закона е да увеличи покупателната способност на фермерите чрез намаляване на обработваемата земя, унищожаване на произведена продукция, субсидии за онези фермери, които не засаждат част от своите земи, и организирането на споразумения за подобряване разпространението на крайните продукти. Програмата скоро включва не само памука, но и основните селскостопански стоки, осигуряващи доходи на производителите. Разходите по програмата се покриват чрез т.нар данък върху преработването на селскостопанска продукция, наложен върху и без това силно подтисната преработвателна промишленост.

NRA и AAA се появяват през юли и август 1933 г. Икономическата активност, която за кратко се оживява преди влизането на тези закони в сила, отново рязко спада. Бизнес индексът на Федералния резерв се срива от 100 през юли до 72 през ноември 1933 г.

Стимулиране на икономиката

Когато икономическите плановици осъзнават, че техните действия не водят до очаквания резултат, те просто предписват допълнителна доза стимулиране на икономиката на федерално равнище. През 1934 г. президентът Рузвелт извършва³ разходи в размер на 10 милиарда при положение, че предвижданите приходи са 3 милиарда. Въпреки това икономиката не успява да стъпи на краката си; бизнес индексът се покачва през май 1934 г. до 86 и след това отново спада до 71 през септември същата година. Като допълнение програмата за увеличаване на държавните разходи предизвиква паника на фондовата борса и по този начин увеличава съмненията за състоятелността на американските пари и финансови институции.

Законът за държавните приходи от 1933 г. рязко увеличава данъчното бреме на богатите и установява 5% данък върху корпоративните дивиденди. Данъците се увеличават отново през 1934 г. до нива, които превръщат американските федерални данъци върху недвижимата собственост в най-високите в света. През 1935 г. федералните данъци върху доходите и недвижимата собственост се увеличават отново, въпреки че приходите в бюджета нарастват несъществено. Налага се усещането, че прогресивното данъчно облагане явно има за цел преразпределението на доходите.

Според Бенджамин Андерсън “влиянието на тези многобройни мерки - индустриални, селскостопански, финансови, монетарни и други - има пагубен ефект върху едни и без това смутени индустриални и финансови среди. Трябва да се добави и ефектът от продължаващите объркващи речи на президента. Още в речта по встъпването си в длъжност президентът Рузвелт отправя нападки към банковата система. През лятото на 1934 г., той продължава своите критики като прави обиден паралел между американските и британските банкери. Фактът, че частната инициатива успява да оцелее при подобни условия е изключителна демонстрация на нейната жизнеспособност.”

В този момент идва неочакваното облекчение. “Деветте стари мъже” от Върховния съд обявяват единодушно NRA през 1935 г. и AAA през 1936 г. за противоконституционни. Върховният съд заявява, че федералната законодателна власт е била противоконституционно делегирана, и че правомощията на отделните щати са били отнети.

Тези две решения отстраняват две сковаващи ограничения. В частност, NRA е кошмар за деловите среди поради своите непрекъснато променящи се правила и регулации, налагани от междуведомствена комисия, включваща различни държавни агенции. Преди всичко обявяването на тези решения за противоконституционни незабавно понижава цената на труда и увеличава неговата производителност, тъй като това развитие на събитията позволява на пазара на труда да се приспособи към икономическите реалности. Отмяната на AAA намалява данъчното бреме на фермерите и прекратява шокиращото унищожаване на готова продукция. Като резултат безработицата продължава да намалява. През 1935 г. тя спада до 9,5 милиона или 18,4% от работната сила, а през 1936 г. до скромните 7,6 милиона или 14,5%.

³ В САЩ президентът е ръководител на изпълнителната власт – бел. пр.

Нов курс за трудовия пазар

По този начин третата фаза на Голямата депресия постепенно се приближава към своя край. Но това облекчение не трае дълго, тъй като назряват условията за още един икономически колапс през 1937 г. Той се превръща в една пълзяща депресия, продължила до деня на японското нападение над Пърл Харбър. Повече от 10 милиона са американците, които са безработни през 1938 г., и повече от 9 милиона - през 1939 г.

Глътката въздух, подарена от Върховния съд се оказва нещо временно. Регулаторите във Вашингтон просто не искат да оставят икономиката сама на себе си. Те трябва да спечелят поддръжката на профсъюзите, чиято подкрепа се оказва ключова за преизбиране на администрацията през 1936 г.

Законът на Уогнър от 5 юли 1935 г. печели вечната признателност на профсъюзите, тъй като революционизира трудовите отношения в Америка. Законът разпорежда решаването на трудовите конфликти да се осъществява не в съдебната зала, а от наскоро създадена федерална агенция, Национален борд за трудовите взаимоотношения, който става едновременно обвинител, съдия, и съдебен състав. В допълнение на широките права, дадени на профсъюзите по същия закон, наличието на застъпници на профсъюзите в борда още повече накланя везните в полза на една от страните в спора. По този начин Съединените щати оставят зад гърба си едно от великите постижения на западната цивилизация - равенството пред закона.

Законът на Уогнър

Законът на Уогнър, или Националният закон за трудовите взаимоотношения, е приет като ответна мярка срещу решението на Върховния съд да обяви NRA за незаконен. Целта на закона е да прекърши всякаква съпротива от страна на работодателя срещу установяването на профсъюзни организации. Всичко, което един работодател може да направи при самозащита, се окачествява като "нечестна трудова практика," която се наказва по закона. Законът не само задължава работодателите да поддържат отношения и преговарят с профсъюзите, които са определени за представители на работниците, но по-късно бордът дори обявява за незаконен всеки опит на работодателите да се противопоставят на исканията на профсъюзните водачи.

Веднага след изборите през 1936 г., профсъюзите започват да се възползват от новите си правомощия. Чрез споразумения, бойкоти, стачки, окупации на предприятия и открито насилие в границите на установения закон, те принуждават милиони работници да станат членове на синдикатите. Следователно, производителността на труда намалява, а заплатите изкуствено се повишават. Работническите сблъсъци и безредиците излизат извън контрол, а отблъскващи седящи стачки обричат стотици фабрики на бездействие. В последвалите месеци икономическата активност отново спада и безработицата нараства отново над 10 милиона души.

Законът на Уогнър обаче не е единствената причина за кризата от 1937 г. Ако опитът на президента Рузвелт да промени състава на Върховния съд бе успял, то съдебната власт би станала подчинена на изпълнителната. В Конгреса властта на президента остава неоспорена по време на депресията. Съществуващите големи демократични мнозинства в двете камари на Конгреса, объркани и уплашени, сляпо следват своя лидер. Но когато президентът се опитва да присвои контрола над съдебната система, цялото общество се

обединява срещу него и той преживява първото си поражение в политическа битка из залите на Конгреса.

Освен това президентът се опитва да установи контрол върху фондовата борса чрез непрекъснато увеличаващи се изисквания и разследвания на Комисията за ценните книжа. Забранено е на вътрешни лица да търгуват с акции и са наложени ограничения върху продажбите на късо, за да се предотврати повторение на краха на стоковата борса от 1929 г. Въпреки това цените на пазара спадат с почти 50% от август 1937 г. до март 1938 г. Американската икономика отново преживява много тежки изпитания.

Нови данъци и регулации

Въпреки това има други фактори, които допринасят за тази нова и този път най-бързо развиващата се икономическа криза в американската история. Данъкът върху неразпределените приходи от 1936 г. нанася силен удар върху неразпределената печалба, предназначена за реинвестиране. Не напълно удовлетворена от преразпределението на богатството на заможните чрез изключително високи данъци върху доходите и недвижимите имоти, администрацията решава, че капиталовите печалби са вид дивиденди, които подлежат на облагане по високата ставка на данъците върху индивидуалните доходи. Въпреки че в края на краищата най-високото ниво на облагане на неразпределените печалби е “само” 27%, новият данък отклонява корпоративните спестявания, предназначени за наемане на работници и за развиване на производството към преразпределяне на дивиденди.

Във водовъртежа на новата стагнация и безработица, президентът и конгресът приемат още един пагубен закон като част от законодателството на “новия курс”: Законът за заплатите и работното време, или Законът за справедливи условия на труд, през 1938 г. Законът увеличава минималната работна заплата и намалява работната седмица до нива от 44 часа, 42 часа и 40 часа. Той определя заплата, която е 1,5 пъти по-голяма от реалната и регулира условията на труд. По този начин федералното правителство отново намалява производителността и увеличава цената на наемния труд, които се явяват достатъчно предпоставки за задълбочаване на депресията и безработицата.

С помощта на своя монетарен лост за влияние върху икономиката, по-точно Федералният резерв, федералното правителство се опитва да повиши цените на стоките. Мащабите на тези монетарни мерки от 1934 г. до 1941 г. достигат шокиращи размери. Като резултат от съгъстващите се облаци на предстоящата политическа криза, златото на Европа търси убежище в Америка, развитие, което увеличава златните резерви на американските банки до безпрецедентни равнища. Банковите резерви нарастват от 2,9 милиарда долара до 14,4 милиарда долара през 1941 г. С това нарастване на резервите на банките от системата на Федералния резерв, лихвените проценти спадат до рекордни нива. Търговските ценни книжа често падат на нива под 1% и банковите акцепти от 1/8 до 1/4 процента. Лихвеният процент по краткосрочните държавни ценни книжа спада до 0,1%. Лихвите по оборотните кредити замръзват на нива около 1%, а първокласните потребителски заеми на ниво от 1,5%. Финансовият пазар бива зает със средства и лихвеният процент трудно може да падне още повече.

Дълбоките корени на депресията

Американската икономика просто не може да се възстанови от тези последователни удари - първо от страна на републиканската, а после от страна и на демократическата администрация. Личната инициатива, основната причина за безпрецедентните доходи и богатство на САЩ в миналото, не получава никакъв шанс.

Нещастията на Голямата депресия отстъпват място на изстреблението и разрушенията по времето на Втората световна война. Когато 10 милиона здрави мъже са мобилизирани, безработицата престава да бъде икономически проблем. И когато покупателната способност на долара намалява наполовина, благодарение на големите държавни дефицити и инфлацията на паричната единица, американският бизнес успява да се приспособи към подтискащите условия и високи цени, установени от икономическата политика на Хувър и Рузвелт. Всъщност, радикалната инфлация намалява реалната цена на труда и по този начин създава условия за откриването на нови работни места в следвоенните години.

Няма нищо по-неразумно от това някой да търси индивидуалните виновници, които въвличат американския народ във водовъртежа на тези ужасяващи години, и да гиzakлейми за цялото зло и нещастие стоварило се на плещите ни през този период. Истинските причини за Голямата депресия растат в сърцата и умовете на американския народ. По-голямата част от американците подкрепят и гласуват за същата тази политика, която прави бедствието неизбежно: инфлация и разрастване на кредита, протекционистични тарифи, закони за трудовите взаимоотношения, които увеличават заплатите, закони за селското стопанство, които увеличават цените на храните, все по-високи данъци за заможната част от обществото и преразпределение на богатството. Семената на Голямата депресия са посетили от учени и преподаватели през двадесетте години на века и по-рано, когато социални и икономически теории, враждебни към нашата традиционна система основана на частната собственост и личностната независимост, пуснаха корени в нашите колежи и университети. Професорите от по-ранни години са не по-малко виновни от политическите лидери през тридесетте години.

Общественият и икономическият упадък е улеснен от моралния упадък. Със сигурност Голямата депресия би била невъзможна без алчността, завистта към голямото лично богатство и доходи, както и растящите искания за обществена или държавна подкрепа и привилегии. Всичко това би било невъзможно без злокобния упадък на личната независимост, на упованието в собствените сили, както и на желанието на човек да бъде независим от всякакви земни ограничения с изключение единствено на естествените и Божиите закони.

Може ли всичко да се случи отново? Неумолимият икономически закон твърди, че всичко ще се повтори отново, ако повторим същите грешки, които предизвикаха Голямата депресия.